

Meä keele eripärad grammatikakirjutuse vaatevinklist

RIITTA-LIISA VALIJÄRVI, ROGIER BLOKLAND

Meä keel¹ kuulub Uurali keelkonna läänemeresoome keelte harusse. Seda räägitakse Rootsi põhjapoolsemas osas, Soomes peetakse seda sageli soome keele murdeks. Meä ja soome keel on väga suurel määral vastastikku mõistetavad. Sellest hoolimata võib ühest küljest rootsi keele laenude suur hulk meä keeles tekitada soome keele kõnelejatele raskusi, teisest küljest on soome keel osaliselt meä keele kõnelejatele raskesti mõistetav soome kirjakeele arengu tõttu, milles meä keel pole osalenud. Alates 2000. aastast on Rootsis meä keelel ametlik vähemuskeele staatus (teised ametlikud vähemuskeeled on soome, saami (keeled), romi ja jidiš). Poliitilistel ja eetilistel põhjustel ei kogu Rootsi riik andmeid riigis kasutatavate keelte kõnelejate arvu kohta. Seetõttu saame anda ainult hinnanguid kõnelejate arvu kohta, mis jääb vahemikku 20 000–75 000. Arvud varieeruvad nii palju, kuna eri allikad, näiteks Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset (STR-T), Sveriges Radio Finska, teadlased (Parkvall 2009; 2015) ja meä keele kogukonna liikmed, esitavad erinevate meetoditega saadud andmeid.

Meä keel on niisiis ametlikult suhteliselt „uus” läänemeresoome keel. Keele staatusse tõusnud läänemeresoome keelte arv on aastate jooksul kasvanud. See ulatub (teoreetiliseks miinimumiks pakutud) kolmest (Raun 1971: 49) maksimaalselt peaaegu 20 keeleni, kui tunnustada kõiki variante, millele on antud mingi poliitiline ja/või ortograafiline staatus (põhjast lõunasse: kveeni keel, meä keel, Rootsi soome keel, Soome soome keel, Karjala soome keel, põhjakarjala keel, lõunakarjala keel, livvikarjala keel, lüüdi keel, Tveri karjala keel, vepsa keel, isuri keel, vadja keel, eesti keel, võru/seto keel, Salatsi liivi ja Kuramaa liivi keel). Seda loetelu võiks väga lihtsalt laiendada.

Arutelu selle üle, kas meä keel on omaette keel või mitte, sarnaneb mingil määral aruteluga lõunaeeesti keele staatuse üle. Peamine erinevus seisneb ehk selles, et „suurt”, mille hulka meä keel varem arvati, ehk soome keelt räägitakse peamiselt

¹ *Meänkieli* (ISO 639-3: fit; Glottolog: torn1244) tähendab 'meie keel', selle tähistusviis pole veel eesti keeles juurdunud. Lähedaste sugulaskeelte sõnade eestistamise probleem pole tundmatu. Hea näide on nime *Kettunen* vorm omastavas käändes: see peaks olema *Kettuneni*, kui järgida rangelt reeglit, et (häälduva) konsonandiga lõppev võõrapärane nimi saab -i omastavas käändes, aga eesti *ne*-liiteliste noomenite eeskujul on levinud ka vorm *Kettuse*, ning eesti keele morfoloogia järgi on mõlemad nimekujud lubatud (Erelt jt 1997: 296). Ka *meänkieli* vastetes on palju kõikumust: eestikeelsetes allikates on sõnakujud *meä keel*, *meäkeel*, *meänkeel* ja *meänkiel*. Oleme otsustanud selles artiklis *meä keele* kasuks, kuna see vastab eesti keelenimetuste kirjutamise traditsioonile. Oleme teadlikud, et sõnakuju *meä* eksib eesti kirjakeele fonotaktika vastu, kuna diftongi *eä* pole eesti kirjakeeles olemas (lõunaeeesti keeles see siiski leidub). Meä keele rääkijad ise eelistavad kuju *meänkieli*, kui nende keelest teistes keeltes räägitakse, aga jäägu eestlaste otsustada, kuidas seda keelt eesti keeles nimetada.

teises riigis; lisaks on erinevused meä keele ja soome keele vahel palju väiksemad kui (põhja)eesti keele ja lõunaeeesti keele eri variantide vahel. Väga erinev on ka meä keele kõnelejate suhtumine oma keelde: enne 1980. aastaid oli selle prestiiž madal ja Rootsi valitsus suhtus sellesse negatiivselt, surudes meä keele kasutamist alla assimilatsiooni- ja koloniaalpoliitikaga. Rootsi keelt kasutati ametliku keelena, samal ajal kui meä keel oli vaid kodune ja traditsioonilise elatusvaldkonna keel; meä keele kasutamine oli paljudes kontekstides isegi keelatud (nt Winsa 1996; Elenius 2001). Negatiivsete hoiakute ja rõhuva poliitika tõttu hakkasid paljud meäkeelsed vanemad 1950. aastate lõpust saadik rääkima oma lastega ainult rootsi keelt (Kenttä, Weinz 1968); selline olukord sarnaneb Venemaal elavate Uurali rahvaste situatsiooniga. Paljud meäkeelsed isegi muutsid oma perekonnanimed rootsipärasemaks, eriti kui nad lahkusid meä keele piirkonnast (Sandström 1991).

Meä keele ümberkujundamine „suure” keele murdest iseseisvaks keeleks on protsess, mida võib näha üha sagedamini ka teiste Euroopa väiksemate keelevariantide puhul. Üks sarnane ning õpetlik näide on bojaši keel, mida räägivad bojaši romad Ungaris: see on väga lähedane rumeenia keelele, selle kõnelejad kolisid Ungarisse (ja mujale) enne 1780. aastatel alanud rumeenia keele uuendust ja alates 2000. aastatest peetakse seda Ungaris vähemusi käsitlevates ametlikes dokumentides, bojašikeelsele lastele suunatud õppetöös ja vähemuskeelepoliitikas eraldi keeleks – ka seetõttu, et kõnelejad ise peavad seda selliseks (vrd Szalai 2015: 120). Nüüd on sellel ametlik staatus vähemuskeelena (nagu Ungaris on rumeenia, bojaši keele „emakeelel”). Eira Söderholm (2010: 27) kasutab oma uute (läänemeresoome) kirjakeelte uurimuses terminit *läheduskeeled* (ingl *proximity languages*) ehk vastastikku mõistetavad variandid, mida räägitakse eri riikides. See termin ei tundu olevat eriti levinud, aga sobib hästi nii bojaši kui ka meä keelele: bojaši ning rumeenia keel oleksid niisiis teineteise läheduskeeled, nii nagu meä ja soome keel.

Hea (kuigi osaliselt vananenud) ülevaate meä keele sotsiolingvistilisest olukorrast annavad nt ELDIA-sarja² artiklid (Arola jt 2011; Arola jt 2013).

1. Uurimisküsimus ja andmed

Artikli eesmärk on kirjeldada mõningaid meä keele eripärasid grammatikakirjutuse vaatevinklist. Keskendume fonoloogilistele, morfoloogilistele, süntaktilistele ja sõnavaralistele tunnustele läänemeresoome kontekstis, võttes samas arvesse rootsi (ning vähemal määral Lule/põhjaasaami) keele mõju meä keelele, kakskeelsust, analoogia-protseesse ning varieerumise ja standardiseerimise rolli. Teisisõnu, meie uurimisküsimused on järgmised. Mis on meä keeles ainulaadne? Millised tegurid ja mõjud seletavad mõningaid selle eripärasid? Mis teeb meä keele grammatikakirjutuse vaatepunktist keeruliseks? Milliseid uurimusi oleks veel vaja teha meä keele põhjaliku grammatika koostamise lihtsustamiseks?

² Euroopa Komisjoni programm *European Linguistic Diversity for All* (Euroopa keeleline mitmekesisus kõigile).

Keelematerjali allikateks on Meänraatio saated, kirjutatud tekstid erinevatest publikatsioonidest, STR-T veebiväljaanne METavisi, Korpi korpus (ilukirjandus, muu kirjandus, haldustekstid, usulised tekstid jne), samuti meäkeelsed veebilehed, nagu Luleå vallal (vt Luleå kommun) ja Rootsi kirikul (vt Svenska kyrkan). Meän Akateemi – Academia Tornedaliensise veebisõnastiku (Meänkieli ↔ ruotti sana-kirja) abil uurime ka meä keele sõnavara, sest grammatika ja leksika on loomulikult tihedalt seotud, kui mitte lahutamatult, ning rootsi keele mõju ja standardiseerimine on seotud mõlema aspektiga. Tahame rõhutada, et andmed ja näited pärinevad nüüdisaegsetest allikatest, ning viitame varasematele (dialektoloogilistele) uuringutele ainult kohati, kus see toetab analüüsi.

2. Mis teeb meä keelest meä keele?

Analüüsiks oleme valinud meä keele erijooned, sest meä keelt peetakse paljudes (peamiselt Soomes väljaantud) allikates ikka veel soome keele murdeks (nt Vilpula 2000; Grünthal, Sarhimaa 2012), hoolimata selle ametlikust staatusest Rootsi vähemuskeelena. Oleme teadlikud, et meie teadmised soome keelest on pannud meid tajuma teatud aspekte meä keeles erilise või huvitavana just seetõttu, et need erinevad soome keelest. Hoolimata sellest oleme püüdnud läheneda meä keelele eelarvamusteta, kasutades siiski teatud juhtudel soome keelt võrdluskeelena parema arusaadavuse eesmärgil. Valiku eesmärk oli, et tunnusjooned esindaks keele erinevaid valdkondi (fonoloogia, morfoloogia, süntaks, sõnavara) ning nende kaudu saaks tuua näiteid erinevatest grammatika- ja keelekorralduslikest probleemidest (nt varieerumine, standardiseerimine) ja seletustest (nt analoogia, piirkondlikud eripärad). Tunnuste loetelu ei ole aga sugugi ammendav; teisi näiteid ja meä keelele tüüpilisi omadusi pakub nt Helena Sulkala (2010), kes keskendub rootsi keele mõjule ning süntaktilistele erinevustele soome ja meä keele vahel, Heikki Paunonen (2018) analüüsib aga meä keele siseseid muutusi fonoloogias ja morfoloogias murdevaatevinklist. Meie keskendumine väljakutsetele meä keele grammatika kirjutamisel ning täiendame Paunose uurimust süntaktilise analüüsiga ja Sulkala uurimust tänapäevaste andmetega, tuues esile meä keele morfofonoloogia huvitavad omadused, samuti analoogia ja varieerumise rolli.

2.1. Fonoloogia

Meä keel jagab teatud fonoloogilisi eripärasid soome murrete ning soome kirja-keeleaga, nagu /h/ asend foneemisüsteemis, geminatsioon ning astmevaheldus. Meä keeles esineb /h/ pikkade vokaalide ning diftongide keskel – seda omadust jagab ta soome Peräpohjola murretega, nt *koulu-hun* (kool-ILL) 'kooli'. See *h* esinemus nii foneemi kui ka grafeemina on üks silmapaistvamaid viise, kuidas eristada meä keelt soome kirjakeelest. Samal ajal on see üks viis tähistada piirkondlikku identiteeti laiemalt nii Põhja-Rootsis kui ka Põhja-Soomes neil aladel, kus räägitakse meä keelt ja/või soome keele Peräpohjola murdeid (vrd Manti 1992; Vaattovaara 2002,

2009: 155–208). Metatees esineb meä keeles väga tihti järgmisel kujul: *huonhee-t* > *huohnee-t* (tuba-PL) 'toad', *koulhu-un* > *kouhlu-un* (kool-ILL) 'kooli'.

Kaks muud omadust, mis ühendavad meä keele soome Peräpohjola murretega, on geminatsioon ning astmevahelduse mustrid. Konsonandid kahekordistuvad lühikese rõhulise silbi ning pika rõhutu silbi vahel, nt *sanon* 'ma ütlen', *sannoo* 'ta ütleb', *avvain* 'võti'; *sama* (sama-NOM) 'sama', *sammaa* (sama-PART) 'sama'. Geminaat *tt* ei ole alati vahelduses nõrga astmega, kui see on olnud ajalooliselt *ts*, nt *mettä* 'mets' : *mettä-ssä* (mets-INE) 'metsas' vs. *matto* 'vaip' : *mato-la* (vaip-ADE) 'vaibal'. Soome Peräpohjola murretes on *t* nõrk aste $\emptyset$, nt *vesi* 'vesi' : *vee-n* (vesi-GEN) 'vee' (vrd sm *vesi* : *vede-n*); labiaalsete vokaalide vahel on *v*, nt *seutu* 'regioon' : *seuvu-t* (regioon-PL) 'regioonid'. Tugevaastmeline <nk> /ŋk/ on vahelduses nõrga astmega <ng> /ŋŋ/ vaid kaheasilbilistes sõnades, nt *sänky* 'voodi' : *sängy-ssä* (voodi-INE) 'voodis' vs. *kaupunki* 'linn' : *kaupunki-ssa* (linn-INE) 'linnas' (vrd Kettunen 1930b: 91).

Rootsi keele mõju tõttu leiduvad meä keeles aspireeritud klusiilid /k^h p^h t^h/. See on eriti tüüpiline rootsi päritoluga nimedes, aga esineb ka algupärastes meäkeelsetes nimedes. Aspireeritud konsonandid esinevad ka uuemates (aga mitte vanemates) rootsi laensõnades, nii et leidub minimaalpaare, nagu *piili* 'auto' (< rts *bil*) ja *phiili* 'nool' (< rts *pil*) (Pohjanen, Muli 2007: 36; nende ortograafias).³ Kuigi aspireeritud konsonandid on niisiis rootsi laenudes tüüpilised, mainib Paunonen (2018: 86–88) mitut näidet genuiinsetest sõnadest, mida ta on lindistanud aastatel 1966 ja 1991–1992 (Paunose ortograafias): *ikk^hunat* 'aknad', *k^haikki* 'kõik', *k^holme* 'kolm', *k^hun* 'kui', *p^haljon* 'palju', *p^hitkhään* 'kaua', *t^halvela* 'talvel'. Aspiratsiooni ja *h*-hääliku esinemus näib olevat laiem meä keele kasutusala lääneosas, nii et rootsi ja saami keelte piirkondlikke seoseid nende variantidega tasuks rohkem uurida.

Meä keeles on ees- ja tagavokaalne harmoonia, mis on põhimõtteliselt identne soome vokaalharmooniaga. Sellele leidub aga erandeid. Esiteks, laensõnades tavaliselt pole vokaalharmooniat, nt rts *karriär* > meä *karriäri* 'karjäär', rts *stuga* > meä *styyga* 'suvila', rts *träna* > meä *träänata* 'treenima', rts *gälla* > meä *jällata* 'kehtima'. See reegel aga alati ei kehti, vrd nt rts *hyra* > meä *hyyrätä* 'üürima'.

Kuna meä keeles pole tsentraalseid vokaale, asendatakse rootsi tsentraalsed vokaalid tavaliselt eesvokaalidega: rts *student* /stødent/ 'tudeng' > meä *stytentti*, rts *institut* /institut/ 'instituut' > meä *instityytti*, rts *jordgubbe* /ju:dgøbe/ 'maasikas' > meä *juurtkyppi*; vrd rts *jurist* /jørist/ 'jurist' > meä *juristi* ~ *jyristi*. Sufiksiga pole olukord alati selge; nende vokaalharmoonilisus näib sõltuvat vaid sõna viimasest silbist: *nuvelli-stä* (novell-ELA) 'novellist' (vrd rts *novell* /novel:/ 'novell'), *budjeti-ssä* (eelarve-INE) 'eelarves' (vrd rts *budget* /budjet/ ~ /budjet/ 'eelarve'). Põhjarootsi murretes võivad aga tagavokaalid tsentraliseeruda, nii et eelnevalt esitatud sõnade esimese silbi vokaalide kvaliteet võiks olla teistsugune, kui ortograafia näitab. Gällivare murdes ehk meä keele edelapoolses murrakus pole osaliselt üldse vokaalharmooniat, nt *kyla* 'küla', *päiva* 'päev', *kävella* 'jalutama', *menna* 'minema', *täälä* 'siin'. See, nagu mõni teine Gällivare murdele tüüpiline fonoloogiline joon, on Lule ja/või põhjasaami mõju tulemus (Kettunen 1930a: 97–98; Hansegård 1988: 217, 291); seal-

³ Bengt Pohjanen ja Eeva Muli (2007: 36) viitavad oma grammatikas meä keele keeleteoimkonnale, kes peaks tegema otsuse selliste minimaalpaaride ortograafia kohta.

setel aladel on toimunud keelevahetus saami keeltest meä keelele ja pärast meä keelest rootsi keelele. Põhimõtteliselt võiks vokaalharmoonia puudust ka seletada rootsi keele mõjuga, kus see on samuti tundmatu (Hansegård 1988: 290–291).

Need sõnad näitavad, et meä keele vokaalharmoonia edasine uurimine on vajalik; selle ülesande täitmisel oleks võtmetähtsusega põhjalik, transkribeeritud ja otsisüsteemiga tänapäevase meä keele kõne korpus. Sellise ressursi puudumise tõttu koosnevad meie andmed kirjalikest tekstidest.

2.2. Morfoloogia

Nagu Peräpohjola murretes, lühenduvad ka meä keeles geminaatliikvidad ja -nasaa-lid (*ll*, *rr*, *mm*, *nn*) lühikeseks konsonandiks pärast rõhulise silbi pikka vokaali või diftongi, nt *kuunela* 'kuulata', *anso-i-la* (lõks-PL-ADE) 'lõksudel', *kuolu* 'surnud'. Nii näiteks on verbi mitmuse esimese isiku sufiksil kaks varianti (*-mmA*, *-mA*), sõltuvalt silpide arvust (vt tabelit 1).

Tabel 1. Geminatsioon, astmevaheldus ning isikutunnuste allomorfa meä keele verbisüsteemis.

Arv	Isik	<i>sanoa</i> 'ütlemä' (geminatsioon)	<i>lähteä</i> 'minema' (astmevaheldus)	<i>kuunela</i> 'kuulama' (kolmesilbiline)
Ainsus	1	<i>sanon</i>	<i>lähen</i>	<i>kuuntelen</i>
	2	<i>sanot</i>	<i>lähet</i>	<i>kuuntelet</i>
	3	<i>sannoo</i>	<i>lähtee</i>	<i>kuuntelee</i>
Mitus	1	<i>sanoma</i>	<i>lähemä</i>	<i>kuuntelema</i>
	2	<i>sanotta</i>	<i>lähettä</i>	<i>kuunteletta</i>
	3	<i>sanova</i>	<i>lähtevä</i>	<i>kuunteleva</i>

Meä keele morfoloogiat iseloomustabki variantiderikkus. Näiteks ühesilbiliste verbide ainsuse kolmandas isikus võib esineda isikulõpp vormis *-pi* või *-pii*, nt *saapii* 'saab', *viepi* 'võtab', aga lõpp pole kohustuslik, nt *syö* või *syöpi* 'sööb'. *-pi* ja *-pii* paistavad olevat vabas varieerumises. Mitmuse kolmandas isikus võib sufiks olla *-va* või *-vat* ning mineviku kesksõna tunnus võib olla *-nu* või *-nut*. Verbi *olla* ainsuse ja mitmuse kolmandas isikus on kaks varianti, nimelt *se oon* ning *soon* 'see on'; *ne oon* ning *noon* 'nad/need on'. Mõni verb kuulub kahte verbitüüpi, nt *jakkaa* – *jakata* 'jagama', *tukea* – *tueta* 'toetama', ning kontraheerunud verbitüüp on muutumas üha tavalisemaks; selliseid näiteid on ka meä keele Jukkasjärvi murrakust (Pettersson 1987: 127–128).

Esineb ka variantide vähenemise tendentsi. Mitmuse omastava vormid on meä keeles üldiselt *-itten* või *-ten*. Soome kirjakeeles kasutatakse sõltuvalt nimisõna tüübist erinevaid omastava käände lõppe: *-ien*, *-jen*, *-itten*, *-iden*, *-ten*. Meä keele käändesüsteemis paistab olevat toimunud analoogiapõhine vormide ühtlustumine, mille tulemusel kõige tavalisem mitmuse omastava käändelõpp on *-tten*: *intressi* 'huvi' : *intressi-* : *intressitten* 'huvide' (vrd sm *intressien* 'huvide'); *koulu* 'kool' : *koului-* : *kouluitten* 'koolide' (vrd sm *koulujen* 'koolide'), *järvi* 'järv' : *järvi-* : *järvitten* 'järvede' (vrd sm *järvien* 'järvide'), *maa* 'maa' : *mai-* : *maitten* 'maade' (vrd sm *maiden* või *maitten* 'maade'). Konsonanttüvelistes noomenites on *-ten* nagu soome kirjakeeles, nt *mies* 'mees' : *miestä* (PART) : *miesten* 'meeste'; *norjalainen* 'norraakas' : *norjalaista* (PART) :

norjalaisten 'norrakate' (vrd sm *miesten* 'meeste', *norjalaisten* 'norrakate'). Kasutatakse ka reeglipäraselt *miehitteen* ning *norjalaisitten*; soome kirjakeeles oleksid reeglipärased alternatiivsed mitmuse omastava vormid *miehien* ning *norjalaisien*. Vähem levinud mitmuse omastava tunnust *-ien* võib kasutada koos possessiivsufiksiga, vrd nt *kläpitten* 'laste', kuid *kläppiensä* 'tema/nende laste'. Sellele, et mitmuse omastav *-itten/-ten* oli levimas, on viidanud juba Nils-Erik Hansegård (1988: 222) üle 30 aasta tagasi, aga meie kasutatud (uuemates) allikates on see levinud peaaegu kõikidesse käändkondadesse, saavutades peaaegu täieliku ülekaalu. Erinevate mitmuse omastava variantide kasutamise väljaselgitamiseks oleks vaja kvantitatiivset korpusuurimust.

Laenatud *i*-lõpuga noomenite muutevormide ainsused ja mitmused on sulandunud (niivõrd kui me suudame oma materjali põhjal öelda) osastavas käändes ning kohakäänetes, nii et nt *kläppiä* tähendab nii 'last' (laps.PART.SG) kui ka 'lapsi' (laps.PART.PL). Teine näitlikustav näide on sõna *minuriteetistä* järgmistes lausetes: *laki kansalisista minuriteetistä* 'rahvusvähemusi käsitlev seadus' (Korp haldustekstid) vs. *tietoa minuriteetistä ja sen histuurialisista kokemuksista* 'teave vähemuse ja selle ajalooliste kogemuste kohta' (Korp ilukirjandus). Esimene vorm on mitmuses (selgub arvus ühilduvast omadussõnast) ja teine ainsuses, aga morfoloogiliselt on need identsed.

2.3. Süntaks

Meä keele süntaks on mõjutatud rootsi keelest; sellele on tähelepanu pööranud nt Eeva Muli (2003) ja Helena Sulkala (2010). Meä keeles on palju **ühendverbe**, mis on tavaliselt tõlkelaenud rootsi keelest (Sulkala 2010: 325). Tabelis 2 näidatakse valikut meäkeelsetest ühendverbidest koos rootsi, eesti ja soome vastetega.

Tabel 2. Ühendverbide võrdlus.

meä	rootsi	eesti	soome
<i>kirjottaa sisäle</i>	<i>skriva in sig</i>	<i>sisse kirjutama</i>	<i>kirjoittautua</i>
<i>ottaa yli</i>	<i>ta över</i>	<i>üle võtma</i>	<i>ottaa haltuun(sa), hoitaa, jatkaa</i>
<i>kasua ylös</i>	<i>växa upp</i>	<i>üles kasvama</i>	<i>kasvaa</i>
<i>mennä myötä</i>	<i>gå med i</i>	<i>kaasa minema</i>	<i>liittyä</i>
<i>hyyrätä ulos</i>	<i>hyra ut</i>	<i>välja üürima</i>	<i>vuokrata</i>
<i>panna alas</i>	<i>lägga ner</i>	<i>sulgema, kinni panema</i>	<i>lakkauttaa</i>
<i>antaa ulos</i>	<i>ge ut</i>	<i>välja andma</i>	<i>julkaista</i>
<i>ottaa framile</i>	<i>ta fram</i>	<i>välja võtma</i>	<i>ottaa esille/esiin</i>

Võrreldes soome keelega on meä keel teatud mõttes „germaanilikum” ehk sarnasem eesti keelega; paljud rootsi ühendverbid on tõlkelaenud saksa keelest, nii et kokkuvõttes pärinevad nii meä kui ka eesti keele ühendverbid paljudel juhtudel samast saksa allikast. Ühendverbid võivad esineda ka leksikaliseeritud kesksõnades rootsi mudeli järgi, nt rts *nedmonterat* > meä *alasmonteerattu* 'lahtivõetud', rts *utlånad* > meä *uloslainattu* 'välja laenatud'. Näited 1–3 illustreerivad mõne ühendverbi kasutamist.

- (1) Miehään olen **kasunu ylös** Tornionlaaksossa [---] (STR-T 2018)
'Ma olen ju üles kasvanud Tornio jõe orus [---]'
- (2) Net **hyyräävä ulos** sen. (STR-T 2016)
'Nad üürivad selle välja.'
- (3) Meän tarkotus oon ette pittää kaiken kirjalisuuen mikä oon **annettu ulos** meän-kielelä. (STR-T 2017)
'Meie eesmärk on koguda kokku kogu kirjandus, mis on välja antud meä keeles.'

Meä keele ühendverbide täielikku loetelu pole tehtud ning nende süntaktilist käitumist pole üksikasjalikult uuritud. Neid kasutatakse laialdaselt ja tundub, et need peegeldavad süntaktiliselt väga täpselt rootsi keelt.

Koopula komplemendi vorm varieerub: väga sarnastes semantilistes kontekstides esineb nii nominatiiv (4a, 5a, 6a) kui ka partitiiv (4b, 5b, 6b). Juhtudel, kus võiks eeldada partitiivi soome kirjakeele vaatevinklist, kasutatakse tihti ka nominatiivi (vrd Sulkala 2010: 328). See on väga tavaline, kui abstraktsed sõnad, ainesõnad ning deverbaalsed noomenid esinevad subjektina (4a, 4b), seisundilauses (5a, 5b) ning ka asjasõnadega mitmuses (6a, 6b). Nominatiiv võiks olla vaikimisi vorm kakskeelsetele kõnelejatele; teine võimalus oleks analüüsida neid lihtsalt kui vabas varieerumises olevaid vorme.

- (4a) Puhuminen taas oon **outo**, se tuntuu niin ruostunheelta suussa. (STR-T 2019)
'Rääkimine taas on kummaline, keel tundub nii rooste läinud.'
- (4b) Kiusaaminen oon **jokapäivästä**. (STR-T 2017)
'Kiusamine on igapäevane.'
- (5a) Täälä oon **musta** ja **hiljane** [---] (STR-T 2017)
'Siin on pime ja vaikne [---]'
- (5b) Vaikka täälä oon **pimeätä** ja **kylmää**. (Korp ilukirjandus)
'Kuigi siin on pime ja külm.'
- (6a) Met saama olla **kiitoliset** [---] (STR-T 2017)
'Me peame olema tänulikud [---]'
- (6b) Met olema kaikin **samalaisia**. (STR-T 2017)
'Me oleme kõik samasugused.'

Isegi translatiivi kasutamine tähenduses 'X:iks saada' on varieeruv, nagu näidetes 7a ja 7b. Tundub, et enamasti kasutatakse translatiivi, eriti adjektiivide puhul, kuid mõnikord kasutatakse hoopis nominatiivi (vrd Sulkala 2010: 328–329). Nominatiivi kasutamine sellistes lausetes vajab lisauurimist.

- (7a) Piia in tetki halvatta tulla sen **opetuslapsiksi**? (Korp religioon)
'Äkki teie ka tahate saada tema jäungriteks?'

- (7b) Kastaminen oon kuttu ette tulla Jeesuksen **opetuslapsi**. (Svenska kyrkan 2019)
'Ristimine on kutse saada Jeesuse jüngriks.'

Näiline vaba varieerumine kehtib ka subjekti (nominatiiv vs. partitiiv) ja objekti (nominatiiv vs. genitiiv) vormi kohta, mis vajab niisiis samuti uurimist (vrd Sulkala 2010: 333–334).

Paljas **TA-infinitiivi** kasutamine sarnaneb soome keelega, kuid sidesõnaga *ette* täiendatud TA-infinitiiv on üle võetud rootsi keelest (vrd rts *att göra* 'tegema; tegemiseks'), kus rootsikeelse sõna *att* ja meäkeelse sõna *ette* foneetiline sarnasus võib mängida rolli. Teisisõnu, infinitiivi kasutatakse tihti (aga mitte alati) sidesõnaga *ette* 'et', nagu ilmneb näidetest 8a ja 8b.

- (8a) Hän selittää ette haaste oli **ette tehä** kirjasta pienen ja ohukaisen. (STR-T 2019)
'Ta seletab, et väljakutse oli teha raamatust väike ja õhuke.'

- (8b) Se ei ole koskaan hevosen vika, vain ratsastajan vastuu **ohjata** hevosta oikein. (Meänraatio 2021)
'See ei ole kunagi hobuse viga, vaid ratsaniku vastutus juhtida hobust õigesti.'

Abiverbide puhul kaldub selle kasutamine jälle vastama soome keele standardile, nagu näites 9, ehk seda kasutatakse objekti positsioonis pärast verbe *haluta* 'tahtma', *tahtoa* 'tahtma', *saattaa* 'võima', *voija* 'võima', *osata* 'oskama', *häätyä* 'pidama', *jaksaa* 'jõudma', *saa/saaja* 'saama' jne (vrd VISK § 469).

- (9) [---] jäämäärä väylässä **saattaa tua** hankaluksia jäälähön aikana. (Meänraatio 2022)
'[---] jää kogus jões võib tekitada raskusi jäämineku ajal.'

Rootsi mudeli järgi võib TA-infinitiiv koos sõnaga *ette* olla ka aluseks verbaal-substantiivi asemel, nagu näites 10. Verbaalsubstantiivi *-minen* võib kasutada samas funktsioonis, nagu on näidetes 4a ning 4b. Soome keeles võib ainult verbaalsubstantiiv olla subjektiks; TA-infinitiivi ei saa niiviisi kasutada, kuigi nt ka eesti keeles on see võimalik.

- (10) **Ette mennä** myötä kirkhoon merkittee ette tulla jäsen paikallisseen seurakuntaan. (Svenska kyrkan 2019)
'Et minna kaasa kirikusse tähendab kohaliku koguduse liikmeks saamist.'

Meä keeles kasutatakse ka eitusinginfinitiivi, mis ei vasta lähimale sugulaskeelele ehk soome keelele. Nt eitusinginfitiiv *ei antaa* 'mitte anda' (11) oleks rootsi keeles *att inte ge* 'mitte anda' ning soome keeles *olla antamatta* 'olla andmata'.

- (11) Matarengin kunnanvaltuusto päätti ette **ei antaa** vastuunvaphautta kunnan-hallituksele vuesta 2020 [---]. (Meänraatio 2021)

'Matarengi vallavolikogu otsustas, et ei anta vastutusest vabastamist vallavalitsusele aastast 2020 [---].'

Meä keele TA-infinitiiv võib rootsi keele eeskujul väljendada võimalikkust sellistel juhtudel, kui soome keel kasutaks flekteerunud kesksõnu. Võrdle *oon ostaa* näites 12a rootsi ja soome konstruktsioonidega *att köpa* ning *on ostettavissa*, ning näidet 12b rootsi ja soome konstruktsioonidega *att hyra ut* ning *vuokrattavana*.

- (12a) Tornionlaaksonkelloja **oon ostaa** kotisivun kautta [---]. (STR-T 2018)

'Tornio oru kelli saab osta kodulehe kaudu [---].'

- (12b) Ann-Charlottella ja hänen sampula Lars-Erik Tegbola **oon** yhtheensä 15 **hyyrätä ulos** ko säsongi pääsee käynthiin. (STR-T 2016)

'Ann-Charlottel ning tema elukaaslasel Lars-Erik Tegbol on kokku 15 välja üürida, kui hooaeg läheb lahti.'

TA-infinitiivi kasutatakse (nagu eesti keeleski) ka otstarbelauses juhtudel, kui soome keeles oleks kasutusel flekteerunud verbaalsubstantiiv (*helpottamiseksi* näites 13a) või otstarbetarind (*säilyttääksemme* näites 13b); näites 13a tuleb esile ka sõnajärg, mis pole võimalik soome keeles (küll aga meä ja eesti keeles).

- (13a) **Ette helpottaa** arkipäivää ja käsittää uutta tilanette niin saihraana ko omhaisenna, tuki ympäristöltä saattaa olla arvokas. (Luleå kommun 2020)

'Et kergendada argipäeva ning mõista uut olukorda nii haigena kui omasena, võib ümbruskonna abi olla väärtuslik.'

- (13b) Met taistelema **ette säilyttää** kielen täälä ylhäälä. (STR-T 2017)

'Me võitleme, et säilitada keelt siin põhjas.'

Ka Sulkala (2010: 330–331) viitab TA-infinitiivi omapärasele ja laiale kasutusele, aga seda pole veel põhjalikult või kvantitatiivselt uuritud.

Tühi alus se allub samuti vabale varieerumisele. See jälgib tihti rootsi mudelit *det är* 'see on' (näited 14a–14b), aga võib ka ära jääda (14c–14d). Praegune korpus ei ole piisavalt suur, et tuvastada selle kasutamise selgeid mustreid või tingimusi.

- (14a) **Se** oon kans maholista seurakunnasta tilata juhlahuohneen kastekahvile. (Svenska kyrkan 2019)

'On ka võimalik tellida koguduselt peoruumi ristimispeole.'

- (14b) **Se** oon tärkeä ette lapset saavat oppia hanteerahmaan kans isoja elläimiä. (Meänraatio 2021)

'On tähtis, et lapsed saavad õppida ka suurte loomadega ümber käima.'

(14c) **Oon** ihana olla täällä nautimassa lasten kans ko ei pääse reishuun. (Meänraatio 2021)

'On tore olla siin nautimas lastega, kui ei pääse reisima.'

(14d) Lumimyrskyssä **oon** hankala nähhä matkan pittuutta. (Korp ilukirjandus)

'Lumetormis on raske näha reisi pikkust.'

Ülaltoodud omadused näitavad, et meä keel erineb süntaktiliselt soome keelest, millega seda sageli võrreldakse. See on saanud mõjutusi rootsi keelest, mis loob huvitava paralleeli eesti keelega, kus samuti on saksa mõju tõttu olemas ühendverbid, *et*-otstarbelaused jne. Koopula komplemendi ja tühja aluse vormid näitavad suurt varieeruvust, mis meie piiratud andmete põhjal näib olevat pigem juhuslik kui semantiliselt juhitud või kontekstist määratud.

2.4. Sõnavara

Rootsi laensõnade paljusust peetakse üldiselt peamiseks erinevuseks meä keele ja teisel pool piiri asuvate soome murrete vahel (kuigi on viidatud ka sellele, et mõni vanem rootsi laen on varem esinenud ka soome keeles, kuid ei ole seal enam kasutusel; Wande 1982: 58).

Tüüpilisi rootsi laene on nt *pärsunaali* 'personal' (vrd sm *henkilökunta*), *semesti* 'puhkus' (sm *loma*), *pännä* 'pastakas' (sm *kynä*), *mupiili* 'mobiiltelefon' (sm *matka-puhelin*, *kännykkä*), *parttii* 'poliitiline' *partei* (sm *puolue*), *planeerata* 'planeerima' (sm *suunnitella*), *praatia* 'rääkima' (sm *puhua*), *räknätä* 'loendama' (sm *laskea*), *informerata* 'teavitama' (sm *tiedottaa*), *mots(j)* *uneerata* 'treenima' (sm *treenata*). Laenud on semantiliste väljade poolest igapäevased sõnad, mis on sageli seotud Rootsi ühiskonna või töökeskkonnaga, või sõnad, mida võib kuulda või lugeda uudistest (vrd Paunonen 2018: 113–119). Sageli on kaks paralleelset vormi, üks läänemeresoome päritolu ja teine laenatud rootsi keelest, nt *mansikka* ~ *juurtkyppi* 'maasikas', *porkkana* ~ *muuruutti* 'porgand', *järjestö* ~ *orkanisaatio* 'organisatsioon', *yhteys* ~ *kopp-linki* 'ühendus', *neuonpiot* ~ *samrootit* 'läbirääkimised', *vaihtoehto* ~ *alternatiivi* 'alternatiiv'. Mõnel juhul kirjutatakse rootsi päritolu sõna kahel viisil, üks rohkem rootsi ortograafiat järgides ja teine rohkem meä keelele kohandatuna: *opiskelia* ~ *stydentti* ~ *stytentti* 'õpilane'; *hallitus* ~ *regerinki* ~ *rejeerinki* 'valitsus'; *tietokone* ~ *daattori* ~ *taattori* 'arvuti'. Mõlemaid sõnu võib leida meä keele sõnaraamatust, kuid rootsi päritolu sõnu kasutatakse pigem rohkem; seda tuleks aga kontrollida (siiani veel koostamata) tänapäevase kõneldud ja kirjutatud meä keele korpuse põhjal. Rootsi keele sõnarõhk võib kajastuda õigekirjas, nt *histuuria* 'ajalugu' (vrd sm *historia*); sellega sarnaneb meä keel ka eesti keelega. Meä keele laenatud sõnavara omaduste kohta vaata ka Sulkala (2010: 323–325).

3. Kokkuvõte ja järeldused

Nagu mittestandardiseeritud vähemuskeelele omane, iseloomustab meä keelt suur varieeruvus (vrd nt Stanford, Preston 2009). Vanema põlvkonna meä keeles on rootsi mõjusid vähem ning paljud rootsi laenud ning morfosüntaktilised jooned, mida siin käsitleme, näiteks ühendverbid ning TA-infinitiivi vorm, esinevad rohkem nooremate põlvkondade kõnes. Vaba varieerumine toob suure korpuse puudumisel kaasa probleeme grammatika kirjutamisel: on raske tuvastada kõige sagedamini kasutatavat vormi ja määrata kindlaks iga variandi kasutamise kontekstuaalsed piirangud. Meä keele standardiseerimist iseloomustab polütsentrilisus: mõni kirjutaja propageerib selgemalt preskriptiivsust oma grammatikates ja sõnastikes (näiteks Pohjanen, Muli 2015), samal ajal kui teised aitavad kaasa keele standardiseerimisele oma tekstide ja tõlgete kaudu (Aro 2018). Piirkondlikud variandid saavad vähem tähelepanu ja enamik väljaandeid on Tornio jõe oru murrakus. Transkribeeritud kõnekeele korpuse puudumise tõttu keskendusime käesolevas artiklis kirjakeelele.

Meile tundub, et meie valitud grammatilised ja leksikaalsed tunnused näitavad meä keele eripära. Selle ühine ajalugu Peräpohjola murretega ilmneb fonoloogilistes tunnusjoontes: /h/ pikkade vokaalide keskel, astmevaheldus, geminatsioon ning gemineerunud liikvidate ja nasaalide lühenemine. Meä keele fonoloogiat on aga mõjutanud rootsi ja (palju väiksemal määral) (Lule/põhja-)saami keel. Rootsi keele mõju tulemusel hääldatakse klusiile (ebasüsteemiliselt) aspireeritult ning laensõnades puudub tavaliselt vokaalharmoonia. Seevastu (Lule) saami keel on mõjutanud edelapoolset Gällivare murrakut, kus puudub vokaalharmoonia ka algupärastes sõnades (nt *kyla* 'küla') ning kus esineb nt konsonantühend *kt* (nt *pikta* 'pikk').

Rootsi mõju on kõige ilmsem meä keele süntaksis ja sõnavaras. Mitmed ühendverbid on tõkelaenud rootsi keelest (vt tabelit 2), TA-infinitiivi kasutamine sarnaneb rootsi keelega ja koopula lausetes olev *se* 'see' tühja aluse funktsiooniga on kindlasti tekkinud rootsi keele eeskujul. Laensõnade ning soome sõnade paralleelne kasutamine väärib edasist uurimist. Jätkuv kakskeelsus ilmneb nt koopula komplemendis ning aluse ja sihitise käänete varieerumises. Tundub, et nominatiivi kasutatakse vaikimisi vormina seal, kus ootaks partitiivi, kuid seda ei tehta järjekindlalt, nagu ülal näha on.

Analoogia ilmneb mitmuse omastavas vormis ja kontraheerunud verbi kategooriasse triivivate verbitüüpide puhul (vrd *jakkaa* > *jakata* 'jagama'). Laensõnad, mis lõppevad *i*-ga, käänduvad osastavas käändes ning kohakäändetes identselt nii ainsuses kui ka mitmuses, mis on veel üks oluline morfoloogiline erinevus meä keele lähimast sugulasest, soome keelest.

Standardiseerimise puudus on nähtav paljudel juhtudel kõikus kirjaviisis erinevatel tasanditel: *soon* ~ *se oon* 'see on'; *tulevat* ~ *tuleva* 'tulevad'; *daattori* ~ *taattori* 'arvuti'. Vormivariantide sageduse uurimiseks on vaja suuremat korpust. Peame ka viitama asjaolule, et enamik väljaandeid on kirjutatud Tornio oru (ehk idapoolsemas) murdes ning meie andmed pärinevad neist. Gällivare ja Kiruna murded väärivad rohkem tähelepanu, eriti kuna nende rääkijate arv langeb kiiremini kui Tornio oru oma. Huvitav küsimus on, mil määral tuleks keelt standardiseerida või kas tuleks

lubada või isegi julgustada alternatiivseid kirjaviise, vorme ja sõnu (vrd nt Lainio, Wande 2015; Söderholm 2010; Lane jt 2018).

Oleme püüdnud näidata oma lühikeses ülevaates, et meä keele üksikasjalikumaks analüüsiks ja põhjaliku kirjeldava grammatika koostamiseks on vaja ennekõike meä kõnekeele transkribeeritud korpust, kuna ilma selleta pole võimalik leida vastuseid paljudele küsimustele. Eraldi uurimused üksikute fonoloogiliste (nt pikkus, vokaalharmonia), grammatiliste (nt aluse ja sihitise käänete kasutamine, koopula komplement, morfoloogiline varieerumine) ja leksikaalsete tunnuste (nt rootsi päritolu vs. läänemeresoome päritolu sõnade kasutamine) kohta oleksid äärmiselt vajalikud.

Meä keele grammatikat koostatakse Uppsala ülikooli ning Uppsalas asuva keele ja folkloori instituudi (Institutet för språk och folkminnen, ISOF) vahelise koostööprojekti raames; rahastajaks on ISOF (2021–2022).

KEELED

rts = rootsi, **sm** = soome.

LÜHENDID

ADE = adessiiv, **ELA** = elatiiv, **GEN** = genitiiv, **ILL** = illatiiv, **INE** = inessiiv, **NOM** = nominatiiv, **PART** = partitiiv, **PL** = mitmus, **SG** = ainsus.

MATERJALIALLIKAD

Korp. https://gtweb.uit.no/f_korp/?mode=fit?#lang=fi&stats_reduce=word&cqp=%5B%5D

Luleå kommun. <https://www.lulea.se>

METavisi. <https://www.str-t.com/metavisi>

Meänkieli ↔ ruotti sanakirja. Meän Akateemi – Academia Tornedaliensis. <https://språk.isof.se/meänkieli/#page-top>

Meänraatio. <https://sverigesradio.se/meanraatio>

STR-T = Svenska Tornedalingars Riksförbund – Svenska kyrkan. <https://www.svenskakyrkan.se>

Svenska kyrkan. <https://www.svenskakyrkan.se>

Tornionlaaksolaiset. <https://www.str-t.com>

VEEBIVARAD

Glottolog. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. <https://glottolog.org/resource/languoid/id/torn1244>

ISO 639-3. SIL International. <https://iso639-3.sil.org/code/fit>

KIRJANDUS

- Aro, Stefan 2018.** Ette tohtia olla oma itte: samtalsbok om språk, tro och identitet i Tornedalen. Tlk Erling Wande, Anders Alapää, Linnea Nylund. Uppsala: Svenska kyrkan.
- Arola, Laura; Kunnas, Niina; Winsa, Birger 2011.** Meänkieli in Sweden: An Overview of a Language in Context. (Working Papers in European Language Diversity 6.) Mainz–Helsinki–Wien–Tartu–Mariehamn–Oulu–Maribor: Research Consortium ELDIA.
- Arola, Laura; Kangas, Elina; Pelkonen, Minna; Winsa, Birger 2013.** Meänkieli Ruottissa: Raportin yhteenvedo ELDIA-projektissa. (Studies in European Language Diversity 33.1.) Mainz–Helsinki–Wien–Tartu–Mariehamn–Oulu–Maribor: Research Consortium ELDIA.
- Elenius, Lars 2001.** Både finsk och svensk: modernisering, nationalism och språkförändring i Tornedalen 1850–1939. Umeå: Kulturgräns norr.
- Erelt, Mati; Erelt, Tiiu; Ross, Kristiina 1997.** Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Grünthal, Riho; Sarhimaa, Anneli 2012.** Itämerensuomalaiset kielet ja niiden päämurteet. <https://www.sgr.fi/muutjulkaisut/ItämerensuomalaisetKieletMurteet2012.pdf>
- Hansegård, Nils-Erik 1988.** Språken i det Norrbottenfinska området. (Arbetsrapport Lärarutbildningarna 3.) Luleå: Högskolan i Luleå.
- Kenttä, Matti; Weinz, Erik 1968.** Lärarutbildningen och den finstalande befolkningen i Norrbotten. (Lärarutbildningsreformen 13.) Stockholm: Skolöverstyrelsen.
- Kettunen, Lauri 1930a.** Suomen murteet. II. Murrealueet. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 188.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kettunen, Lauri 1930b.** Suomen murteet. III. B. Selityksiä murrekartastoon. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 188.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lainio, Jarmo; Wande, Erling 2015.** Meänkieli today – to be or not to be standardised. – Sociolinguistica, kd 29, nr 1, lk 121–140. <https://doi.org/10.1515/soci-2015-0009>
- Lane, Pia; Costa, James; De Korne, Haley (toim) 2018.** Standardizing Minority Languages Competing Ideologies of Authority and Authenticity in the Global Periphery. Routledge: London.
- Mantila, Harri 1992.** Ei tääläkhän senthän johkaishen sanhan hootakhan panna. Jälkitavujen vokaalienvälisen *h:n* variaatio peräpohjalaisissa murteissa. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 572.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Muli, Eva 2003.** Om den svenska syntaxens inflytande i texter skrivna på torneälvdalsmeänkieli. Licentiatavhandling. Jyväskylä: Jyväskylä universitet.
- Parkvall, Mikael 2009.** Sveriges språk – vem talar vad? Stockholm: Stockholms universitet.
- Parkvall, Mikael 2015.** Sveriges språk i siffror. Vilka språk talas och av hur många? Stockholm: Språkradet – Morfem.
- Paunonen, Heikki 2018.** Tornion murteesta meänkieleen. Reaaliaikainen tutkimus Ruotsin Ylitorniolta 1966–1992. – Kuinka mahottomasti nää tekkiit. Juhlakirja Harri Mantilan 60-vuotispäivän kunniaksi. (Studia humaniora Ouluensia 16.) Toim Sisko Brunni, Niina Kunnas, Santeri Palviainen, Jari Sivonen. Oulu: University of Oulu, lk 15–161.
- Pettersson, Lennart 1987.** Verbböjningar i jukkasjärvfinskan. (Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities 80.) Umeå: Umeå universitet.

- Pohjanen, Bengt; Muli, Eeva 2007.** Meänkieli rätt och lätt. Grammatik och lärobok i meänkieli. Överkalix: Barents Publisher.
- Raun, Alo 1971.** Essays in Finno-Ugric and Finnic Linguistics. (Indiana University publications. Uralic & Altaic Series 107.) Bloomington–The Hague: Indiana University–Mouton & Co.
- Sandström, Raija 1991.** Om försvenskningen av efternamnen i Pajalatrakten. – Fenno-Ugrica Suecana, kd 10, lk 107–156.
- Szalai, Andrea 2015.** A cigány kisebbség nyelvei: szociolingvisztikai aspektusok. – A romológia alapjai. Toim Anna Orsós. Pécs: PTE BTK Neveléstudományi Intézet. Romológia és Nevelésszociológia Tanszék. Wliskołki Henrik Szakkollégium, lk 117–150.
- Stanford, James N.; Preston, Dennis R. 2009.** The lure of a distant horizon: Variation in indigenous minority languages. – Variation in Indigenous Minority Languages. Toim J. N. Stanford, D. R. Preston. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins, lk 1–20. <https://doi.org/10.1075/impact.25>
- Sulkala, Helena 2010.** „Työpaja heitethiin yhtheiselä tansila.” Keelekontaktid ja meänkeel. – ESUKA–JEFUL, kd 1, nr 2, lk 317–339. <https://doi.org/10.12697/jeful.2010.1.2.17>
- Söderholm, Eira 2010.** The planning of the new standard languages. – Planning a New Standard Language: Finnic Minority Languages Meet the New Millennium. (Studia Fennica. Linguistica 15.) Toim Helena Sulkala, Harri Mantila. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, lk 27–53.
- Vaattovaara, Johanna 2002.** Jälkitavujen *h:n* variaation kehityksestä Tornionjokilaaksossa. – Virittäjä, kd 106, nr 4, lk 508–535.
- Vaattovaara, Johanna 2009.** Meän tapa puhua: Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1224.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vilppula, Matti 2000.** Meän kieli – kieli vai murre? https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmät/kieli-ikkuna_%281996_2010%29/mean_kieli_kieli_vai_murre
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen, Irja Alho, Iso suomen kielioppi.** Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004. <http://scripta.kotus.fi/visk>
- Wande, Erling 1982.** Ruotsin Tornionlaakson suomi ja sen ominaispiirteet. – Suomen kieli Tornionlaaksossa: Finska språket i Tornedalen. Toim Sigurd Klockare, Erling Wande. Stockholm: Föreningen Norden – Kulturfonden för Sverige och Finland – Finn-Kirja, lk 39–71.
- Winsa, Birger 1996.** Från Tornedalens finska till meän kieli. – Juridica Lapponica, nr 14, lk 138–158.

Riitta-Liisa Valijärvi (snd 1979), PhD, Uppsala yliopisto soome keele lektor (Thunbergsvägen 3L, 75120 Uppsala, Rootsi); Londoni yliopisto kolledži soome keele ja vähemuskeelte dotsent, riitta-liisa.valijarvi@moderna.uu.se

Rogier Blokland (snd 1971), PhD, Uppsala yliopisto soome-ugri keelte professor (Thunbergsvägen 3L, 75120 Uppsala, Rootsi), rogier.blokland@moderna.uu.se

Aspects of Meänkieli from a grammaticographical perspective

Keywords: Meänkieli, minority language, grammaticography, language contact

Meänkieli is a Finnic language belonging to the Uralic language family. It is spoken in Sweden, where since 2000 it has had the status of an official minority language. Its estimates of the number of speakers range from 20 000 to 75 000. It is closely related to Finnish, and there is a great deal of mutual intelligibility between the two, although Finnish speakers may find it difficult to understand Meänkieli as it has many loanwords and constructions borrowed from Swedish, whilst for Meänkieli speakers Finnish comprehension may be hampered by colloquial Finnish and its standardization, in which Meänkieli did not participate. The prestige of Meänkieli in Sweden has been low, though this has improved since the 2000s, and in Finland it is still often considered a dialect of Finnish. Partly for these reasons much of the research on Meänkieli has been of a sociolinguistic nature, and there has been less research on its grammatical structure.

The present article aims to shed light on a number of grammaticographical problems encountered during the compilation of a descriptive grammar of Meänkieli. These include phonological, morphological, syntactical and lexical issues, whilst also taking into account Swedish (and partly Lule/North Saami) influence, bilingualism, analogical processes and the role played by variation and standardisation. In short, we aim to answer the following questions: What makes Meänkieli unique? Which factors and influences account for its specific features? What makes Meänkieli a challenge from a grammaticographical point of view? What would still need to be done for the compilation of more detailed reference grammar of Meänkieli?

Riitta-Liisa Valijärvi (b. 1979), PhD, Uppsala University, Senior Lecturer of Finnish Language (Thunbergsvägen 3L, 75120 Uppsala, Sweden); University College London, School of Slavonic and East European Studies, Associate Professor of Finnish and Minority Languages, riitta-liisa.valijarvi@moderna.uu.se

Rogier Blokland (b. 1971), PhD, Uppsala University, Professor of Finno-Ugric Languages (Thunbergsvägen 3L, 75120 Uppsala, Sweden), rogier.blokland@moderna.uu.se